

UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W BYTOMIU

z dnia 2021 r.

w sprawie nadania nazwy: Skwer Joanny Gryzik-Schaffgotsch

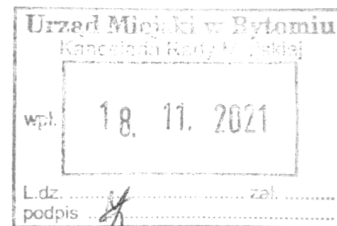
Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 13, art. 40 ust.1 i art. 42 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 z późn. zm.), w związku z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1376 z późn. zm.) oraz art. 4 ust.1, art. 8 i art. 13 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1461) uchwala się, co następuje:

§ 1. Teren zielony położony w Bytomiu, obręb Szombierki, działki nr 1068/9 oraz 1730/11 otrzymuje nazwę: Skwer Joanny Gryzik-Schaffgotsch.

Położenie przedmiotowego skweru przedstawia załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.



[Handwritten signature]
Mania Dyjop
[Handwritten signature]

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]

UZASADNIENIE

W latach 1841-45, jeden z najbogatszych Górnoszlązaków, Karol Godula wybudował we wsi Szombierki koło Bytomia pałac w stylu neorenesansowym, zwanym włoskim. Był to dwukondygnacyjny budynek z portykiem zwieńczonym tympanonem na głównej osi. Zaprojektował go królewski inspektor budowlany Feller z Gliwic. Pałac w kolejnych latach przebudowano, dodając z boku wieloboczną wieżę. Otaczał go niewielki park.

6 lipca 1848 roku umiera Karol Godula. Zgodnie z testamentem jego główną spadkobierczynią została 6-letnia wówczas Joanna Gryzik – śląski Kopciuszek.

Joanna Gryzik urodziła się 29 kwietnia 1842 roku w Porębie (obecna dzielnica Zabrze) w biednej, chłopskiej rodzinie. Po śmierci jej ojca trudna sytuacja finansowa zmusiła jej matkę do oddania 4 letniej Joanny pod opiekę swojej dobrej znajomej - Emilii Lukas będącej gospodynią w domu Goduli. A Karol Godula, wówczas już najbogatszy człowiek na Śląsku i jeden z najbogatszych w ówczesnej Europie, wizjoner, pracoholik, dziwak, samotnik, schorowany i oszpecony starzec, stroniący od ludzi i podobno nie lubiący dzieci zezwolił Emilii Lukas na przyjęcie do swego domu czteroletniej Joanny. Ujęty jej bezpośredniością i urokiem osobistym postanowił się nią zaopiekować i zatroszczyć o jej wykształcenie zatrudniając prywatnego, domowego nauczyciela ze szkoły ludowej przy hucie cynku „Gute Hoffnung” (Dobra Nadzieja) pana Kulanka.

Po ogłoszeniu treści sensacyjnego testamentu opiekun Joanny i przyjaciel Karola Goduli - Maksymilian Scheffler w obawie o jej bezpieczeństwo (rodzina nie mogąc pogodzić się z wolą zmarłego stała groźby pod adresem dziewczynki organizując podobno nawet zamachy na jej życie) umieścił Joannę w klasztorze Urszulanek we Wrocławiu, gdzie kontynuowała dalszą naukę. W 1849 roku Joanna wraz z Emilią Lucas wróciły do Szombierek i zamieszkały w pałacu Goduli. Dalszą naukę Joanny prowadziła zatrudniona w tym celu dyplomowana nauczycielka z Wiednia Amalia Porsanner von Ehrenthal. Jako, że krewni Goduli coraz silniej dążyli do obalenia testamentu Scheffler obawiając się już o życie Joanny ponownie wywiózł ją do Wrocławia, W wieku 16 lat otrzymawszy staranne wykształcenie opuściła klasztor i zamieszkała w domu Schefflera.

6 października 1858 roku król Prus Fryderyk Wilhelm IV Hohenzollern nadał jej szlachectwo zmieniając nazwisko na Gryzik von Schomberg-Godula i nadał herb. Znalazły się w nim błękit i złoto, barwy Górnego Śląska oraz kupła (godło górnicze).

18 listopada 1858 roku Joanna została żoną hrabiego Hansa Ulryka Schaffgotsch z Cieplic (w 7. pokoleniu potomka generała Hansa Ulryka Schaffgotscha i piastowskiej księżniczki z Brzegu Barbary Agnieszki). Uroczystość miała miejsce w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Bytomiu ale wcześniej przyszli małżonkowie podpisali w pałacu Szombierkach kontrakt ślubny.

W uroczystościach weselnych uczestniczyło kilkuset przedstawicieli śląskich rodów arystokratycznych. Państwo młodzi po ślubie zamieszkali we Wrocławiu, a później w nabytym w 1859 roku i przebudowanym (1863-65) pałacu w Kopicach koło Grodkowa. Mieszkali też długi czas w bytomskich Szombierkach - w pałacu Goduli.

Własnością Joanny Schaffgotsch było m.in. 9 kopalń galmanu (czyli rudy cynku), 40 kopalń węgla kamiennego w tym kopalnie "Hohenzollern" ("Szombierki"), "Gräfin Johanna" ("Bobrek") i "Paulus" ("Paweł" w Chebziu), kilka hut cynku, 4 majątki ziemskie: Szombierki-Orzegów, Bobrek, Bujaków oraz Chudów-Paniówki - łącznie prawie 70 tys. morg pola i prawie 3,5 tys. morg lasu. Majątek oszacowano na łączną sumę ponad 2 milionów talarów.

W roku 1895 Joanna kupiła kolejne 3 kopalnie ("Harmonia", "Oswald" i "Dębieńsko") które dwa lata później sprzedała koncernowi "Vereinigte Königs und Laurahütte". W 1905 roku rodzinne przedsiębiorstwo przekształcono zgodnie z duchem czasu w spółkę akcyjną "Gräfllich Schaffgotsche Werke" z kapitałem 50 milionów marek. Jej zarząd mieścił się w Bytomiu przy Gartenstrasse 27 (obecnie ul. Powstańców Warszawskich 4).

Właściciele Kopic zasłynęli nie tylko z doskonale prowadzonej działalności gospodarczej. Dzięki ich hojności powstało wiele szkół, kościołów (m.in. w Goduli, Orzegowie, Bobrku i Szombierkach), szpitali a także sierociniec w Bytomiu.

Z inicjatywy hrabiego Hansa Ulricha powstała "kasa zapomogowa" z której korzystali pracownicy zatrudnieni w kopalniach i hutach Schaffgostchów oraz w Bytomiu szkoła z internatem dla dzieci swoich pracowników.

Joanna na rok przed śmiercią zdążyła jeszcze spełnić jedno ze swoich gorących życzeń. 2 września 1909 roku (po przeprowadzonej dzień wcześniej ekshumacji) w kościele p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Szombierkach, pochowano ponownie szczątki Karola Goduli, gdzie spoczywają do dnia dzisiejszego.

Po przeprowadzeniu bilansu w 1905 r. majątek spółki oszacowano na 50 mln marek a to oznacza, że hrabina Joanna ośmiokrotnie pomnożyła spadek po Goduli. Angażując się w szereg przedsięwzięć ekonomicznych i społecznych takich jak m.in. budowa domów, szkół, szpitali, przeszkoli i kościołów (w tym kościół na Szombierkach) jak i wsparcie finansowe sierocińców stała się godną następczynią Karola Goduli.

Joanna Schaffgotsch zmarła 21 czerwca 1910 roku w Kopicach. Pochowano ją w mauzoleum koło tamtejszego kościoła parafialnego. Pięć lat później (18 lutego 1915 roku) spoczął obok niej mąż. W swym testamencie Joanna zapisała spore sumy na rzecz służby pałacowej w Kopicach, sióstr szarytek we Wrocławiu oraz dla zakładów głuchoniemych we Wrocławiu i Raciborzu.

Budynek Pałacu w Szombierkach tak jak Pałac Tiele-Wincklerów w Miechowicach przetrwał obydwie wojny, lecz nie dotrwał do dzisiejszych czasów. Armia Czerwona zajmując Bytom w 1945 roku splądrowała posiadłość a następnie podpaliła. W 1952 roku zniszczoną budowlę rozebrano a w jego miejscu postawiono budynek przedszkola dla dzieci pracowników kopalni Szombierki. Budynek przedszkola funkcjonuje do dzisiejszego dnia.

Nadanie temu miejscu imienia tak znakomitej osoby jaką była Joanna Gryzik-Schaffgostch z pewnością byłoby zwieńczeniem jej postawy pomocy, szlachetności, szacunku dla każdego i wrażliwości na krzywdę.